

ŠTÁTNY PEDAGOGICKÝ ÚSTAV

ŠTÁTNY VZDELÁVACÍ PROGRAM

UKRAJINSKÝ JAZYK A LITERATÚRA

(Vzdelávacia oblasť: Jazyk a komunikácia)

PRÍLOHA ISCED 3

Posúdila a schválila ÚPK pre ukrajinský jazyk

Bratislava 2009

VZDELÁVACIE ŠTANDARDY Z UKRAJINSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY PRE 1.- 4. ROČNÍK GYMNÁZIÍ S VYUČOVACÍM JAZYKOM UKRAJINSKÝM

VZDELÁVACIE CIELE

Učebné osnovy ukrajinského jazyka sú určené nielen pre žiakov, ktorí sa učili ukrajinský jazyk v základnej škole, ale aj pre tých, ktorí s ním začínajú.

Ciele vyučovania ukrajinského jazyka sú zamerané na získanie komunikatívnych zručností žiakov v ústnom a písomnom prejave. Zohľadňujú postupnosť procesu osvojovania ortografických a ortoepických noriem jazyka a celého jazykového systému ukrajinského jazyka.

Cieľom vyučovania literatúry je poznávať základné diela z ukrajinskej literatúry a prostredníctvom nich sa podieľať na formovaní osobnosti žiaka, ktorá sa okrem kultúrnej, estetickej a etickej vyspelosti vyznačuje aj tolerantnosťou k iným národom a národnostiam, obzvlášť v rámci Európskej Únie.

Osobitnú pozornosť vo vyučovaní ukrajinského jazyka je potrebné venovať nácviku noriem ukrajinskej výslovnosti, ktoré sú odlišné od výslovnostných noriem slovenského jazyka. Dôležité je naučiť žiakov hlásky, ktoré nie sú v slovenskom jazyku (napríklad я, ю, ш), správne vyslovovať v spojení s inými hláskami v slabikách a slovách, určovať prízvuk, správne vyslovovať slová s apostrofom, ako aj dlhými a zdvojenými spoluhláskami.

Z pohľadu systematickosti vyučovania sa jednotlivé jazykové javy rozoberajú neizolovane, ale aj v prepojenosti s inými jazykovými javmi.

Ortoepické a ortografické zručnosti a návyky spolu s ovládaním pravopisnej normy tvoria predpoklady ďalšieho jazykového vzdelávania.

Jazykové javy si žiaci precvičujú na dostupných príkladoch a súvislých textoch patriacich k rôznym jazykovým štýlom s uplatnením jazykových a mimojazykových prostriedkov.

Cvičenia sú vybrané k jednotlivým jazykovým javom a sú koncipované tak, že sa v nich porovnávajú jazykové javy ukrajinského jazyka s analogickými javmi iných jazykov, najmä blízkych slovanských jazykov (slovenského, ruského), so zvláštnym dôrazom na odlišné javy najmä slovenského a ukrajinského jazyka.

V rámci vyučovania sa budú rozvíjať všetky druhy komunikatívneho procesu, ktoré sa v súčasnosti realizujú na vyučovaní. Sú to – počúvanie, rozprávanie, čítanie a písanie. Hlavným cieľom konverzácie je rozvíjať monologický ale aj dialogický prejav v rámci celého vyučovacieho procesu

V 1. ročníku sa žiaci, ktorí začínajú s jazykom oboznámia s literárnymi dielami až po zvládnutí abecedy, písania a potrebnej slovnej zásoby. Literárna výchova sa realizuje iba prostredníctvom literárnych textov, ktoré sa majú využívať na hodinách ukrajinského jazyka na čítanie s pochopením textu, na osvojovanie jazykových javov, na rozvoj ústneho prejavu, ale aj na jazykový rozbor. Prostredníctvom ukrajinského jazyka sa žiakom postupne približuje aj ukrajinská literatúra v nadväznosti a postupnom využívaní literárno-historických literárnovedných vedomostí zo slovenskej literatúry.

Literatúra ako samostatný predmet sa začína vyučovať v 2. polroku 1. ročníka. Obsahom predmetu je usporiadaný postup chronologického vývinového systému ukrajinskej literatúry. Výber učiva zodpovedá kritériám veku primeranosti a rešpektuje poznatky a vedomosti žiakov z ukrajinského jazyka.

Obsah literatúry tvorí:

1. Chronologicky usporiadané tematické celky. Väčšina tematických celkov zahrnutých do osnov je záväzná, ale v kompetencii učiteľa je voľba diela, spôsob jeho prezentácie, hĺbka, náročnosť a spôsob jeho sprostredkovania.
2. Systém literárnovedných poznatkov. Pojmy a fakty spoločné v ukrajinskej a slovenskej literatúre si žiaci upevnia opakovaním a porovnaním. Poznatky, ktoré sú typické iba pre ukrajinskú literatúru, sa osvoja pri práci s umeleckým textom.
3. Systém činností žiakov, ktorý je potrebný a osvojenie obsahu ukrajinská literatúra.

UKRAJINSKÝ JAZYK

OBSAHOVÉ ŠTANDARDY

1. etapa

HLÁSKOSLOVIE, PRAVOPIS, VÝSLOVNOSŤ

Abeceda (alfavit)

- Grafický systém ukrajinského jazyka a osvojenie si grafických návykov, nacvičenie si správnych tvarov všetkých písmen abecedy v porovnaní so slovenským jazykom.
- Hlásky a písmená, ktoré sú spoločné a ktoré odlišné od slovenských písmen.
- Najčastejšie striedanie hlások v ukrajinskom jazyku. Zjednodušenie spoluhláskových skupín.
- Rozlišovať nielen grafiku, ale aj výslovnosť ukrajinských samohlások a spoluhlások.
- Poukázať obzvlášť na písanie a výslovnosť špecifických písmen a hlások v ukrajinjčine (щ, я, є, ї, ю, дж, дз).
- Rozlišovanie tlačенých a písaných písmen. Písanie a výslovnosť slov s apostrofom (').
- Nácvič písania a čítania slov s osvojenými písmenami. Osvojenie si alfavitu.
- Poradie písmen v ukrajinskom alfavite. Cvičenia na zaraďovanie slov podľa abecedného (alfavitného) poriadku. Čítanie tvrdých a mäkkých spoluhlások, typických pre ukrajinský jazyk. Oddelená a spojená výslovnosť dvojhlások (jotovaných) я, ю, є, ї, taktiež aj Дз, дж.

Samohlásky

- Výslovnosť prízvučných a neprízvučných samohlások.
- Určovanie miesta prízvuku v slovách (v odlišnosti od slovenčiny), pretože ukrajinský jazyk nepozná dĺžku iba prízvuk.

Spoluhlásky

- Klasifikácia spoluhlások podľa znelosti a miesta ich tvorenia.
- Spodobovanie spoluhlások podľa znelosti.
- Osvojovanie si správnej ukrajinskej výslovnosti a písanie slov so znelými a neznelými spoluhláskami na konci a vnútri slov.
- Písanie slov s mäkkými a zdvojenými spoluhláskami a ich výslovnosť.
- Striedanie, spájanie a zjednodušenie spoluhlások vnútri slov.
- Rozdelenie slov na konci riadka podľa noriem ukrajinského pravopisu.
- Cvičenia na rozlišovanie spisovnej a nespisovnej výslovnosti v hovorových prejavoch, upevňovanie spisovnej výslovnosti.
- Delenie spoluhlások na znelé a neznelé, tvrdé a mäkké.
- Označovanie mäkkosti v ukrajinskom jazyku. Fonetický rozbor slova.

STAVBA SLOVA A TVORENIE SLOV

Rozlišovanie základu slova, predpony a prípona na základe poznatkov zo slovenského jazyka. Tvorenie slov odvodzovaním na základe morfológického a nemorfológického princípu. Využitie predpôn a prípon pri tvorení slov. Bezpríponové tvorenie a zloženie slovných základov. Tvorba skratiek a ich písanie. Spájanie slov a zmena jednotlivých slovných druhov. Pravopis písania najčastejších predpôn a prípon pri tvorení slov.

MORFOLÓGIA

Ukrajinské názvoslovie slovných druhov a ich porovnanie so slovenskými názvami. Gramatické kategórie jednotlivých slovných druhov a ich porovnanie so slovenčinou.

Podstatné mená

- Lexikálny význam podstatných mien. Ich rozdiel medzi slovenčinou a ukrajinčinou.
- Porovnanie pádov, rodov a čísiel, ich zhody a rozdiely. Skloňovanie podľa skupín (відміни).
- Odlišnosť systému skloňovania vo všetkých rodoch podstatných mien v spisovnej ukrajinčine a v nárečiach.
- Nácvik používania spisovných tvarov a ich výslovnosť.

Prídavné mená

- Skloňovanie prídavných mien.
- Výslovnosť a pravopis koncoviek v ukrajinskom a slovenskom jazyku.
- Určovanie gramatických kategórií a precvičovanie zhody prídavného mena s podstatným menom v rode, čísle a páde.
- Stupňovanie a používanie prídavných mien vo vetách.
- Tvorenie prívlastňovacích a vzťahových prídavných mien.
- Výslovnosť a pravopis koncoviek pri skloňovaní prídavných mien.

Zámená

- Rozdelenie zámen odlišné od slovenčiny.
- Skloňovanie osobných zámen, ich odlišovanie v datíve a akuzatíve.
- Určovanie pádov v porovnaní so slovenskými prídavnými menami.
- Výslovnosť mäkkých a tvrdých slabík v rôznych tvaroch zámen, ich správne využitie vo vetách.

Číslovky

- Rozlišovanie základných a radových čísloviek. Jednoduché a zložené číslovky a ich pravopis.
- Skloňovanie čísloviek v dátumoch, ich odlišnosť od slovenčiny.
- Výslovnosť a pravopis základných a radových čísloviek.

Slovesá

- Základný tvar sloves. Výslovnosť infinitívu.
- Gramatické kategórie sloves a ich časovanie.
- Špecifická kategória (дієвідміна).
- Tvorenie správnych tvarov sloves podľa osoby, čísla a spôsobu.
- Slovesný rod pri časovaní sloves. Dvojité tvorenie budúceho času v ukrajinskom jazyku (буду писати, писатиму).
- Výslovnosť zvratných sloves.
- Príčasie a prechodník ako formy sloves v ukrajinčine, ich tvorenie, výslovnosť a pravopis.
- Vyhľadávanie v texte a ich praktické využitie.

Príslovky

- Delenie, pravopis a stupňovanie prísloviek.
- Odlišnosť v pravopise prísloviek v slovenskom a ukrajinskom jazyku.

Predložky.

- Delenie predložiek a ich pravopis.
- Používanie a určovanie predložiek s jednotlivými pádmi.
- Tvorenie viet s využitím predložiek.

Spojky.

- Delenie a pravopis spojok.
- Využitie spojok vo vetách jednoduchých aj zložených .
- Samostatné tvorenie viet s podrad'ovacími spojkami, ich využitie v nepriamej reči.

Častice.

- Delenie častíc a ich určovanie vo vete.
- Pravopis častice „не,, so slovesami, podstatnými a prídavnými menami. Základný rozdiel medzi slovenskými a ukrajinskými slovesami s uvedenou časticou (nepíšem – не пишу).

Citoslovčia.

- Delenie a využitie citoslovciac vo vetách.
- Špecifické citoslovčia v ukrajinčine (pozdravy, poďakovanie, úcta a zdvorilosť).

SYNTAX

Na základe poznatkov zo slovenského jazyka osvojiť si princípy gramatickej, modálnej a zvukovej stavby jednoduchých viet. Slovné spojenia s rôznymi slovnými druhmi. Základné a závislé slová. Gramatické slovné spojenia, podobne ako v slovenčine. Jednoduché vety a ich delenie v ukrajinskom jazyku. Hlavné a vedľajšie vetné členy. Správna intonácia a pravopis rozličných typov viet. Tvorenie viet s rozličnými vetnými členmi a porovnanie so slovenčinou. Cvičenia zamerané na rozšírenie slovnej zásoby s cieľom používať správne gramatické javy vo vetách.

LEXIKOLÓGIA A FRAZEOLÓGIA

Nominatívna funkcia slova. Plnovýznamové a neplnovýznamové slová. Lexikálny význam slova. Delenie slov do skupín: homonymá, synonymá, antonymá. Tvorenie viet so slovami na obohatenie slovnej zásoby. Frazeologické spojenia rôznych typov a určovanie ich významu. Práca s frazeologickým slovníkom a využitie frazeologizmov v praxi.

ŠTYLISTIKA

Štylistika ako náuka o štýloch. Delenie štylistiky na štýly a ich ukážky. Ich využitie v ústnej a písomnej forme. Pojem spisovný jazyk v používaní jednotlivých štýlov. Hovorový štýl a rozprávanie ako základný útvar v komunikácii. Žánre hovorového štýlu. Základné štylistické útvary a ich využitie v jednotlivých štýloch. Dokument, osvedčenie, žiadosť a oznámenie ako ukážky administratívneho štýlu. Využitie synonym v administratívnom štýle. Praktické etické rady ako súčasť inteligentnej komunikácie v spoločnej Európe.

KONVERZÁCIA

V rámci konverzácie sa žiaci učia rozprávať k týmto témam, aby si rozšírili slovnú zásobu a vedeli správne využiť gramatické javy, prebrané počas školského roku. K ukázkam jednotlivých tém sú určené cvičenia.

Tematické zameranie

Privítanie a rozlúčka.
Zoznámenie.
Počítanie a čísla.
Určovanie času.
Farby.
Kalendár.
Časti dňa.
Ročné obdobia.
Časti ľudského tela.
Aký je on?
Rodina.
Profesie.
Náš dom.
Byt.
Škola.
Trieda.
V školskej jedálni.
Vianoce.
Oblečenie.
Prešov.
U lekára. V jarnom lese.
Rastliny a zvieratá.
V obchode.
Ukrajinská kuchyňa.
Kyjev – hlavné mesto Ukrajiny.
Mama.
Môj rodný kraj.
Šport.
Leto a prázdniny.

2. etapa

ZÁKLADNÉ POZNATKY O JAZYKU

- Základné jazykovedné disciplíny
- Opakovanie, prehlbovanie a systematizovanie poznatkov o významovej a formálnej stránke slova.
- Vzťah zvukovej a grafickej stránky.
- Delenie hlások, tvrdé a mäkké spoluhlásky.
- Spodobovanie, zjednodušovanie spoluhláskových skupín, zdvojenie spoluhlások vo výslovnosti.
- Výslovnosť a grafické znázornenie slov s apostrofom.
- Stavba slova a význam slova.
- Upevnenie vedomostí o slovných druhoch a o jednotlivých vetách.

MORFOLÓGIA

Doplnenie učiva o jednotlivých slovných druhoch a ich kategóriách. Porovnávanie podobných kategórií v ukrajinskom a slovenskom jazyku ako aj ich odlišnosti.

Podstatné mená

- Morfológický a štylistický rozbor podstatných mien.
- Rod a číslo podstatných mien, ktoré sa používajú iba v jednotnom alebo iba v množnom čísle.
- Rozdelenie podstatných mien do vzorov (відмін).
- Cvičenia na určovanie morfológických kategórií.

Prídavné mená

- Morfológický a štylistický rozbor prídavných mien.
- Pravopis prídavných mien a cvičenia na ich tvorenie.
- Skloňovanie prídavných mien tvrdej a mäkkej skupiny.

Číslovky

- Morfológický a štylistický rozbor čísloviek.
- Pravopis základných a radových čísloviek so zreteľom na písanie mäkkého znaku na konci a uprostred slov.
- Možnosť dvojtvarov pri skloňovaní niektorých čísloviek.
- Pravopis čísloviek s koncovými slovami (- сотий, - тисячний, - мільйонний, - мільярдний).
- Cvičenia na určovanie čísloviek.

Zámená

- Skloňovanie zámen jednotlivých druhov v ukrajinskom jazyku.
- Tvorenie zložených zámen a ich pravopis.
- Správne používanie zámen vo vetách, aby nedošlo k nedorozumeniu pri ich viacnásobnom použití.

Slovesá

- Morfológický a štylistický rozbor sloviess.
- Systém slovesných foriem.
- Tvorba rozkazovacieho spôsobu a slovesného vidu.

- Využitie zámeny jednotlivých slovesných foriem pri určovaní sémantických rozdielov v umeleckej literatúre.

Príslovky

- Tvorenie a stupňovanie prísloviak.
- Pravopis prísloviak, ktoré sa tvoria pomocou častíc a predložiek.
- Cvičenie na rozlišovanie prísloviak a slovných druhov z predložkami.

Predložky

- Používanie predložiek s jednotlivými pádmi.
- Pravopis predložiek zvlášť, spolu a pomocou pomlčky (через дефіс). Pravopisný rozdiel medzi predponami a príslovkami v spojení predložky s podstatným menom (на горі і нагорі).
- Využitie pádových otázok pri ich tvorení.

Spojky

- Pravopis zložených spojok a ich odlišnosť od rovnako znejúcich slovných spojení z jednotlivých slovných druhov.
- Ich určovanie vo vetách a syntaktický rozbor, pri ktorom sa spojky neurčujú ako vetné členy.
- Synonymické využitie rôznych spojok.

Častice

- Pravopis častíc zvlášť a pomocou pomlčky (через дефіс).
- Dôraz na pravopis častice (не), ktorá má v ukrajinskom jazyku svoje pravidlá pri jednotlivých slovných druhoch.
- Využitie častíc v prísloviach.

Citoslovcia

- Delenie citoslovcia podľa vyjadrenia pocitov, emócií a vôle.
- Ich využitie v umeleckej tvorbe, obzvlášť v poézii.

SYNTAX

Aktivizácia a upevňovanie vedomostí z 1. ročníka. Doplnenie učiva o vetách a vetných členoch.

Jednoduchá veta. Vyjadrenie podmetu a prísudku v ukrajinskom jazyku. Určovanie vetných členov. Nácvič intonácie a grafickej stránky jednoduchých viet. Jednočlenné vety a ich delenie.

Súvetie a jeho časti podľa schémy. Delenie súvetí a ich určovanie. Bezspojkové súvetia a využitie spojok v jednotlivých súvetiach. Podrad'ovacie a prirad'ovacie súvetia, ich delenie a porovnanie v slovenskom a ukrajinskom jazyku. Rozlišovanie zložených súvetí rôznych typov v textoch. Interpunkcia v súvetiach.

Priama reč a nepriama reč. Dialóg.

- Funkcia priamej reči a jej používanie.
- Transformácia priamej reči na nepriamu. Intonácia a interpunkcia pri používaní priamej reči.

ŠYLISTIKA

Náučný štýl.

- Charakteristika a črty náučného štýlu.

- Terminológia a iné jazykové prostriedky v náučnom štýle.
- Delenie náučného štýlu na skupiny.
- Slohové útvary náučného štýlu.
- Lexikálne a gramatické zvláštnosti náučného štýlu.
- Žánre náučného štýlu.
- Jeho základné stylistické útvary.
- Úvaha a jej tvorenie pomocou induktívneho a deduktívneho spôsobu.
- Náučný štýl v ukrajinskom a slovenskom jazyku.
- Význam náučného odborného prekladu.

KONVERZÁCIA

Doplnenie a rozšírenie slovnej zásoby k témam, prebraným v 1. ročníku s dôrazom na správnu výslovnosť a tvorenie viet so správnymi gramatickými tvarmi. Precvičovanie rôznych foriem dialógov vo dvojiciach podľa jednotlivých tém. Cvičenia rôzneho typu s dôrazom na špecifické slovné a frazeologické spojenia, typické pre ukrajinský jazyk. Prekladové cvičenia a upozornenie na odlišnosti v slovenskom a ukrajinskom jazyku.

Čítanie s porozumením a rozvíjanie logického myslenia v ukrajinskom jazyku. Cvičenia na doplnenie správnych lexikálnych jednotiek podľa určenej témy. Samostatné rozprávanie podľa témy s využitím nadobudnutej slovnej zásoby počas dvoch rokov.

Väčšia možnosť pre učiteľa pri preberaní jednotlivých tém podľa zloženia triedy a ich konverzačných schopností. Učiteľ má možnosť rozhodnúť, ktorej téme koľko hodín bude venovať.

3. etapa

JAZYKOVÉ POZNATKY

Zvuková a grafická stránka jazyka, Ortoepia

- Základné normy ukrajinskej spisovnej výslovnosti.
- Utvrďovanie a prehlbovanie poznatkov o hláskovej sústave, výslovnosti a pravopise ukrajinských hlások a spoluhláskových skupín v slove.
- Určovanie prízvuku v slove.
- Grafika.
- Zvuková stránka jazykových prejavov : pauzy, takt, vetný prízvuk, dôraz, melódia, tempo.
- Vzťahy medzi písmenami a zvukmi.
- Ortografia. Princípy ukrajinského pravopisu.
- Písanie veľkých písmen.

ŠTYLISTIKA

Administratívny štýl

- Základné vlastnosti administratívneho štýlu.
- Dokumenty a základné požiadavky na ich tvorbu.
- Funkcia, obsah a formy jednotlivých žánrov.
- Žánre administratívneho štýlu.
- Kompozícia tvorby dokumentov.
- Lexikálne a gramatické zvláštnosti administratívneho štýlu.
- Biografia.
- Charakteristika.
- Potvrdenie.
- Diskusia.
- Ústna a písomná forma administratívneho štýlu.
- Cvičenia k jednotlivým žánrom na oboznámenie sa s ich formou a ako pomoc pre žiakov pri ich vlastnom tvorení určitých najviac využívaných žánrov v spoločenskom živote.
- Porovnávanie dokumentárnych útvarov v ukrajinskom a slovenskom jazyku.

Publicistický štýl

- Publicistika, jej útvary a formy.
- Žánre publicistického štýlu.
- Informačné žánre.
- Analytické žánre.
- Kritické žánre.
- Lexikálne a gramatické zvláštnosti publicistického štýlu.
- Písomná a ústna forma jazyka v publicistickom štýle.
- Cvičenia s ukážkami žánrov, ktoré sú podnetom na tvorbu pre samostatnú prácu žiakov (interview, fejtón, inzerát, reklama a pod.).

4. etapa

JAZYKOVÉ POZNATKY

Jazyk a spoločnosť

- Funkcie jazyka v spoločnosti.
- Pôvod a vývoj jazyka.
- Vznik ukrajinského jazyka. Názov Ukrajina.
- Svetové jazyky. Miesto jazyka v jazykovej rodine slovanských jazykov.
- Spoločné a odlišné javy vo fonetike a gramatike ukrajinského a slovenského jazyka.
- Dialekty a spisovný jazyk. Jazyková norma. Jazyková kultúra.
- Dosiahnutia ukrajinskej jazykovedy.
- Cvičenia na porovnanie jazykových javov v ukrajinskom a slovenskom jazyku.

ŠTYLISTIKA

Umelecký štýl

- Funkcie umeleckého štýlu.
- Žánre umeleckého štýlu.
- Najdôležitejšie vlastnosti umeleckého štýlu.
- Spojenie umeleckého štýlu s ďalšími štýlmi ukrajinského jazyka.
- Miesto umeleckého štýlu v jazykovej praxi.
- Lexikálne a gramatické zvláštnosti umeleckého štýlu.
- Jazykový rozbor umeleckého textu.
- Umelecký opis.
- Cvičenia s ukázkami jednotlivých žánrov na porozumenie a tvorbu pri samostatnej práci žiakov.

Systematizácia prebraného učiva (opakovanie)

Základné jazykovedné disciplíny.

Fonetika. Grafika. Ortografia.

Fonetický rozbor.

Časti slova.

Tvorenie slov.

GRAMATIKA

Morfológia. Slovné druhy

- Samostatné slovné druhy: podstatné mená, prídavné mená, číslovky, zámená, slovesá, príslovky.
- Stupňovanie akostných prídavných mien.
- Slovesné formy, infinitív, prídavné a prechodník.
- Neohybné slovné druhy: predložky, spojky, častice, citoslovčia.

Syntax

- Slovné spojenie.
- Hlavné vetné členy.
- Vedľajšie vetné členy.
- Jednoduché vety.

- Súvetia.

Lexika a frazeológia.

Štylistika.

Text a jeho základné vlastnosti.

Základné typy chýb, s ktorými sa stretávame v jazyku.

UKRAJINSKÁ LITERATÚRA

1. etapa

- Umelecká literatúra ako druh umenia.
- Národné obyčaje ako základ ľudovej tvorby.
- Mýtus – najstaršia forma poznávania sveta.
- Biblia a jej texty, využívané v literatúre.
- Ústna ľudová tvorba.
- Umelecké zvláštnosti ľudových piesní.
- Ľudová tvorivosť Ukrajincov na Slovensku.
- Davnoruská literatúra.
- Literárne pamiatky XI. – XII. storočia.
- Slovo o pluku Igorovom.
- Dávna ukrajinská literatúra.
- Literatúra XIV. – XV. storočia.
- Literatúra XVI. – XVIII. storočia.
- Kozácke letopisy.
- Hryhorij Skovoroda (1722 – 1749).
- Diela „Sad božestvennych píseň“ a bájky.
- Baroko ako literárny smer.
- Ukrajinská literatúra prvých desaťročí XIX. storočia.
- Začiatky novej ukrajinskej literatúry.
- Ivan Kotľarevskyj (1769 – 1843).
- Diela „Enejida“ a „Natalka Poltavka“
- Klasicizmus ako literárny smer.
- Hryhorij Kvitka-Osnovjanenko (1778 – 1843).
- „Mariusja“.
- Romantizmus v novej ukrajinskej literatúre.
- Ukrajinská literatúra 40 – 60 rokov XIX. storočia.
- Všeobecná charakteristika tvorby.
- Vývoj a formovanie realizmu.
- Taras Ševčenko (1814 – 1861).
- Raná tvorba.
- Tvorba v rokoch 1843 – 1847.
- Diela obdobia väznenia 1847 – 1857.
- Tvorba po prepustení z väznenia 1857 – 1861.
- Próza T. Ševčenka.
- Umelecká tvorba Ševčenka.
- Význam jeho tvorby.
- Učiteľ má možnosť výberu diel podľa uváženia, povinné sú diela:
„Катерина“, „Сон“, „Кавказ“, „Єретик“, „Заповіт“, „Художник“, „Наймичка“.

2. etapa

Ukrajinská literatúra na západnej Ukrajine (Закарпатті)

- Alexander Duchnovič (1803 – 1865).
- Poézia, próza a pedagogická tvorba.
- Alexander Pavlovič (1819 – 1900).
- Delenie poézie podľa tematických okruhov.

Kritický realizmus

- Marko Vovčok (1833 – 1907).
- Dielo „Інститутка“.
- Epické žánre v literatúre. Оповідання і повість.
- Leonid Hlibov (1827 – 1893).
- Bájky a ich delenie.

Vývoj ukrajinskej realistickej drámy a divadla v druhej polovici XIX. storočia

- I. Karpenko – Karyj (1845 – 1907).
- Ivan Franko (1856 – 1916).
- Poézia („Зів яле листя“).
- Próza („Борислав сміється“).
- Dráma („Украдене щастя“).
- Preklady.

Ukrajinská literatúra západnej Ukrajiny a východného Slovenska

- Anatolij Kralyckij (1834 – 1894).
- Julij Stavrovskij-Popradov (1850 – 1899).

Ukrajinská literatúra na začiatku XX. storočia

- Mychajlo Kocjubinskij (1864 – 1913).
- „Тіні забутих предків“.
- Oľga Kobyl'anska.
- „Земля“.
- Lesja Ukrajinka (1871 – 1913).
- Poézia (Contra spem spero) a iné.
- Poémy.
- Dráma („Лісова пісня“).
- Vasyľ Stefanyk („Новина,“) a iné.

3. etapa

Novodobá ukrajinská literatúra na začiatku XX. storočia

- Novodobá ukrajinská literatúra na začiatku 20. storočia.
- Ukrajinská novodobá poézia 20. a 30. rokov.
- Pavlo Tyčyna (1891 – 1967).
- Teória literatúry: Systém veršovania. Tonické veršovanie.
- Volodymyr Sosjura (1898 – 1965).
- Maxym Ryl'skyj (1895 – 1964).
- Teória literatúry: Pojem lyrický hrdina.
- Umelecký preklad.

Ukrajinská novodobá próza 20. až 40. rokov

- Volodymyr Vynnyčenko (1880 – 1951).
- Olexandr Dovženko (1894 – 1956).
- Ostap Vyšňa (1889 – 1956).

Ideové a estetické hľadanie ukrajinskej novodobej poézie 20. až 40. rokov v emigrácii. Básnici Pražskej školy

- Jevhen Malaňuk (1897 – 1968).
- Teória literatúry. Umelecké prostriedky v poézii.
- Ukrajinská novodobá dramaturgia.
- Ivan Kočerha (1881 – 1952).

Ukrajinská literatúra na Zakarpatsku a východnom Slovensku medzi dvoma vojnami.

- Vasyl' Pačovskij (1877 – 1942).
- Natalena Koroleva (1888 – 1966).
- Torysyn (1895 – 1949).
- Vasyl' Hrendža-Donskyj (1897 – 1974).
- Zoreslav (1909 – 2005).

Učiteľ si môže vybrať aj ďalších spisovateľov podľa úrovne triedy a jej zloženia. Výber diel taktiež možný.

4. etapa

Ukrajinská literatúra 40.-50. rokov 20. storočia.

Ukrajinská literatúra 60. až 90. rokov 20. storočia.

Poézia

- Vasyľ Symonenko (1935 – 1963).
- Dmytro Pavlyčko (1929).
- Lina Kostenko (*1930).
- Ivan Drač (*1936).

Próza

- Oles Hončar (1918 – 1995).
- Mychajlo Steľmach (1912 1983).
- Pavlo Zahrebeľnyj (*1924).
- Ivan Čendej (*1922).
- Hryhir Ťuťunnyk (1931 – 1980).
- Jurij Ščerbak (*1934).

Dráma

- Olexij Kolomijec (1919 – 1994).

Ukrajinská literatúra na Slovensku v povojnovom období (po r. 1945 až po súčasnosť).

Poézia

- Fedir Lazoryk (1913 – 1969).
- Ivam Macynskyj (1922 1987).
- Serhij Makara (*1937).
- Stepan Hostyňak (*1941).

Próza.

- Jurko Borolyč (1921 – 1973).
- Fedir Ivančov (1916 – 2008).
- Mychajlo Šmajda (*1920).
- Vasyť Dacej (*1936).

Dráma

- Eva Biss (1920 – 2000).
- Ivan Hryc-Duda (1911 – 1996).
- Viktor Hajnyj (1932 – 1994).

Učiteľ má možnosť výberu ďalších spisovateľov alebo aspoň prehľadu o ich tvorbe podľa vlastného uváženia a podľa vývoja literatúry.

VÝSTUPNÉ VZDELÁVACIE ŠTANDARDY Z UKRAJINSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY PRE GYMNÁZIÁ S VYUČOVACÍM JAZYKOM UKRAJINSKÝM

ÚVOD

Tento vzdelávací štandard pre gymnáziá vymedzuje požiadavky na vedomosti s zručnosti žiakov, ktoré majú preukázať na konci gymnaziálneho štúdia. Požiadavky sú spracované na základe skutočností, že úroveň požadovaných výkonov je v terajšej dobe u žiakov rôzna, nakoľko prichádzajú z rôznych škôl.

Vzdelávací štandard z ukrajinského jazyka zachováva klasickú štruktúru obsahu učebného predmetu a člení sa na ďalšie časti:

- KONVERZÁCIA
- JAZYKOVÁ VÝCHOVA
- SLOH
- LITERATÚRA

Každý tematický celok je spracovaný v dvoch častiach: **obsah a požiadavky na vedomosti a zručnosti**.

V obsahu tematických celkov sa vymedzuje základné učivo, ktoré je záväzné pre všetkých žiakov gymnáziá. Po základnom učive sú sformulované požiadavky na vedomosti a zručnosti, ktoré majú počas štúdia získať a vedieť ich preukázať. Dôraz sa kladie na aktívne a praktické činnosti, pri ktorých má študent preukázať svoju schopnosť rozhodnúť, navrhnúť, spracovať, vytvoriť v oboch formách jazyka, v ústnej aj písomnej.

Záväznosť vzdelávacieho štandardu z ukrajinského jazyka nevyklučuje možnosť zaradiť do obsahu vyučovania na gymnáziách ďalšie učivo podľa špecifických cieľov školy, zloženia triedy, schopnosti žiakov, ich záujmov, vekovej primeranosti.

Predkladaný vzdelávací štandard je otvorený dokument, ktorý sa bude ďalej upravovať a dotvárať podľa potrieb a požiadaviek školskej praxe.

UKRAJINSKÝ JAZYK

KONVERZÁCIA

Obsah vzdelávania

- Rodina a príbuzenské vzťahy.
- Spoločenský život v rodine rôzneho typu.
- Škola a jej okolie.
- Moja ulica a môj byt.
- Hygiena osobná, stravovania, bytová atď.
- Zdravie a prevencia.
- Voľný čas a jeho využitie.
- Stravovanie a zdravá výživa.
- Doprava a dopravné prostriedky.
- Nákupy a služby.
- Životný štýl a etika.
- Zvieratá a rastliny.
- Ukrajina – naša najbližšia krajina.
- Kyjev a jeho pamätihodnosti.

- Slovensko – moja vlasť.
- Bratislava ako hlavné mesto Slovenska.
- Kniha a jej význam.
- Umenie a jeho typy.
- Rádio, televízor, tlač.
- Divadlo a kino.
- Móda a obliekanie.
- Technika a jej rozvoj.
- Medziľudské vzťahy.
- Európska únia a Slovensko.
- Multikulturálna spoločnosť.
- Miesto človeka ako jedinca v spoločnosti.
- Šport a jeho význam v živote človeka.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

1. Tvoriť otázky a samostatne odpovedať na kladené otázky.
2. Napísať osnovu a plynule podľa nej reprodukovať text.
3. Dramatizovať východiskové texty a viesť rozhovor.
4. Zostaviť rozhovor na základe kľúčových slov, aktualizovať rozhovor s využitím poznatkov z iných predmetov.
5. Porozumieť písaný a hovorený text.
6. Čítať nahlas a potichu s porozumením článku z dennej tlače a odborných časopisov.
7. Improvizovať scény, dialógy a rozhovory z každodenného života.
8. Správne používať rôzne typy slovníkov: výkladový, synonymický, frazeologický.

SLOH

Obsah vzdelávania

- Analýza textu a jeho tvorba.
- Krátke ústne prejavy a informačné slohové útvary.
- Útvary hovorového štýlu.
- Útvary náučného štýlu.
- Útvary administratívneho štýlu.
- Útvary publicistického štýlu.
- Útvary umeleckého štýlu.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Analýza textu a jeho tvorba

1. Čítať text s porozumením.
2. Vyjadriť základnú myšlienku textu.
3. Členiť text na menšie ucelené celky.
4. Reprodukovať text.
5. Reprodukovať text podľa zostavenej osnovy.
6. Urobiť výťah konspektu alebo textu.
7. Uroniť výpisky z textu, časopisom, kníh.
8. Osvojiť si slohotvorný proces /zhromažďovanie faktov, usporiadanie myšlienok, písanie konceptu, jeho úprava/.
9. Vedieť zhodnotiť každý jazykový prejav z hľadiska obsahu i kompozície.
10. Viesť kultúrny dialóg.
11. Poznať jazykové štýly a ich základné znaky.
12. Vedieť zaradiť frekvencované slohové útvary k správnejmu štýlu.

Krátke ústne prejavy a informačné slohové útvary

1. Správne vybrať komunikatívne činitele pri štylizácii krátkych ústnych prejavov.
2. Správne formulovať informáciu, požiadať o informáciu a podať ju.
3. Vedieť správne vyjadriť poďakovanie, ospravedlnenie, pozvanie, taktné odmietnutie pozvania.
4. Viest' dialóg s primeranou mimikou a gestikuláciou v bežných životných situáciách.
5. Preukázať schopnosti štylisticky správne vyjadriť blahoželanie alebo sústrasť.
6. Štylizovať vecne a jazykovo správne aktuálne správy, oznámenie, hlásenie, pozvanie, inzerát, telegram, telefonický rozhovor.

Útvary hovorového štýlu

1. Charakterizovať základné vlastnosti hovorového štýlu (ústne podanie, dialogickosť, situačnosť, stručnosť, expresívnosť, súkromnosť).
2. Preukázať praktickú schopnosť správne napísať súkromný list.
3. Zostaviť osnovu rozprávania.

Útvary administratívneho štýlu

1. Vymenovať základné vlastnosti administratívneho štýlu (objektívnosť, presnosť, knižnosť, adresnosť).
2. Charakterizovať slohové útvary administratívneho štýlu (úradný list, žiadosť, zápisnica, prihláška, objednávka, životopis).
3. Napísať jednotlivé útvary administratívneho štýlu, porovnať so slovenskými útvarmi.
4. Vedieť vyplniť predtlačené formuláre.

Útvary publicistického štýlu

1. Vymenovať základné vlastnosti publicistického štýlu (písomnosť, monologickosť, verejnosť, informačnosť, variabilnosť, aktualizovanie).
2. Charakterizovať útvary publicistického štýlu (informatívne, analytické, kritické).
3. Preukázať schopnosť napísať niektoré z nich (správa, fejtón, reportáž, reklama, epigram, bájka, humoreska, interview).
4. Vedieť základné vlastnosti rečníckeho štýlu (ústne podanie, sugestívnosť, názornosť, adresnosť).
5. Charakterizovať útvary rečníckeho štýlu (prednáška, politický prejav, slávnostný prejav, spoločenský príhovor).
6. Pri príprave útvarov vhodne používať jazykové prostriedky (všeobecné a termíny, obrazné umelecké prostriedky, rôzne vetné konštrukcie).

Útvary náučného štýlu

1. Vymenovať základné vlastnosti náučného štýlu (písomnosť, monologickosť, verejnosť, pojmovosť, presnosť, odbornosť).
2. Charakterizovať útvary náučného štýlu.
3. Vytvoriť útvary náučného štýlu (úvahu, referát, charakteristiku, kritický článok, inštrukciu).
4. Správne používať jazykové a mimojazykové prostriedky náučného štýlu (odborné názvy, internacionálne termíny, zložité vetné konštrukcie, dbať na grafické členenie textu).

JAZYK

Obsah vzdelávania

- Zvuková stránka jazyka, fonetika, fonológia.

- Lexikológia, slovo a slovná zásoba.
- Tvaroslovie/morfológia.
- Skladba/syntax.
- Frazeológia.
- Ukrajinský jazyk a jeho zaradenie.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Hláskoslovie

1. Ovládať pojmy hláska (zvuk), písmeno (bukva), samohláska (holosnyj zvuk), spoluhláska (pryhłosnyj zvuk), apostrof, mäkký znak, prízvuk.
2. Ovládať pravidlá písania apostrofa, mäkkého znaku, zdvojenia.

Lexikológia.

1. Vytvoriť pojmy slovo, slovná zásoba, jadro slovnej zásoby.
2. Charakterizovať rozličné typy slovníkov (výkladový, prekladový, slovník cudzích slov, terminologický, synonymický, frazeologický, pravopisný, ortoepický), pohotovo sa v nich vedieť orientovať.
3. Vysvetliť systém, slovnej zásoby. Jej členenie podľa vecného významu (plnovýznamové, neplnovýznamové, jednovýznamové, viacvýznamové, synonymá, homonymá, antonymá), dobového výskytu (neologizmy, archaizmy, historizmy), podľa citového zafarbenia (neutrálne a citovo zafarbené), podľa pôvodu (domáce a cudzie), podľa príslušnosti k štýlovej vrstve (neutrálne a štylisticky príznakové, spisovné a nespisovné).
4. Vysvetliť základné typy tvorenia slov - morfológický a nemorfológický. Využiť v praxi všetky typy (odvodzovanie, skladanie, spájanie slov, skracovanie slov, prenášanie významu, preberanie slov).

Tvaroslovie

1. Charakterizovať slovné druhy, ich delenie podľa ohybnosti, podľa vecného významu, podľa vetnočlenskej platnosti.
2. Charakterizovať gramatické kategórie (rod, číslo, pád) v ukrajinjčine v porovnaní so slovenčinou.
3. Pravopis vlastných podstatných mien (rozdiely v ukrajinjčine a slovenčine).
4. Skloňovanie podstatných mien, prídavných mien, čísloviek a zámen
5. Charakterizovať slovesné gramatické kategórie (osoba, číslo, čas, spôsob, vid) v ukrajinjčine a slovenčine.
6. Správne stupňovať prídavné mená a príslovky.
7. Vedieť určiť neohybné slovné druhy.

Skladba

1. Definovať syntagmu ako významové spojenie najmenej dvoch plnovýznamových slov.
2. Klasifikovať druhy syntagiem podľa morfológického vyjadrenia hlavného slova (menné, slovné, príslovkové).
3. Definovať vetu.
4. Klasifikovať vety podľa členitosti (jednočlenné, slovesné – menné, dvojčlenné).
5. Klasifikovať vety z hľadiska modálnosti a intonácie.
6. Klasifikovať vetné členy (hlavné a vedľajšie).
7. Klasifikovať vety podľa zloženia (jednoduchá a zložená veta – súvetie).
8. Rozlíšiť jednoduché a zložené vety.
9. Rozlíšiť holú a rozvitú vetu.

10. Určiť prirad'ovacie a podrad'ovacie súvetie
11. Rozlíšiť prirad'ovacie a podrad'ovacie spojky.

Ukrajinský jazyk a jeho zaradenie.

1. Ukrajiničina v rodine slovanských jazykov.
2. Z histórie ukrajiničiny.
3. Ukrajinské nárečia na Slovensku.
4. Ovládať členenie jazykovedy (hláskoslovie, lexikológia, gramatika).

UKRAJINSKÁ LITERATÚRA

Obsah vzdelávania

Teória literatúry, základné fakty a pojmy.

Literárnohistorické a literárnokritické údaje.

Požiadavky na vedomosti a zručnosti

Teória literatúry, základné fakty a pojmy.

1. Vysvetliť význam umeleckej literatúry v živote spoločnosti.
2. Charakterizovať základné literárne druhy / lyrika, epika, dráma /.
3. Poznať literárne žánre všetkých druhov.

Literárnohistorické a literárnokritické údaje.

1. Charakterizovať ľudovú slovesnosť a poznať jej žánre.
2. Oboznámiť sa s knihou kníh – bibliou a jej využitím v dielach literatúry.
3. Využiť získané vedomosti na charakteristiku starej ukrajinskej literatúry.
4. Literatúra obdobia Kyjevskej Rusi. Tvorba H. Skovorodu.
5. Charakterizovať novú ukrajinskú literatúru a jej predstaviteľov (I. Kotľarevskij, H. Kvitka-Osnovjanenko).
6. Charakterizovať literatúru 40. - 60. rokov 19. storočia prostredníctvom tvorby T. H. Ševčenka, O. Duchnovyča, O. Pavlovyča, M. Vovčok.
7. Interpretovať na základe diel problematiku literatúry 70. – 90. rokov 19. storočia.
8. Charakterizovať literatúru druhej polovice 19. storočia a poznať tvorbu jej predstaviteľov (L. Hlibov, I. Franko, L. Ukrajinka, M. Kocjubynskij, O. Kobyl'anska, V. Stefanyk, P. Myrnyj, I. Karpenko-Karyj, A. Kralyckij, J. Stavrovskij-Popradov).
9. Charakterizovať literárne diela v ukrajinskej literatúre na prelome 19. a 20. storočia.
10. Pracovať s textami diel obdobia na prelome storočí (Fata morgana, Kaminnij Chrest, Lisova pišňa, Davňa kazka, Contra spem spero, Zemľa, Tini zabutych predkiv).
11. Spoločenské a kultúrne podmienky vzniku novodobej literatúry.
12. Poznať tvorbu literárnych predstaviteľov novodobej literatúry (P. Tyčyna, M. Ryl'skij, V. Sosjura, V. Vynnyčenko, O. Dovženko, O. Vyšňa, O. Oles).
13. Poznať tvorbu literárnych predstaviteľov na Zakarpatsku medzi dvoma svetovými vojnami (Torysyn, Zoreslav).
14. Charakterizovať literatúru vojnového a povojnového obdobia a poznať jej predstaviteľov (O. Dovženko, O. Hončar, M. Steľmach, I. Čendej, D. Pavlyčko, L. Kostenko, H. Ťuťunnyk, I. Drač, V. Symonenko, J. Ščerbak, P. Zahrebel'nyj, O. Kolomijec).
15. Charakterizovať ukrajinskú literatúru na Slovensku a poznať tvorbu jej predstaviteľov.
16. Poézia – F. Lazoryk, I. Macynskij, S. Makara, S. Hostyňak.
17. Próza – J. Borolyč, F. Ivančov, M. Šmajda, V. Dacej.
18. Dráma – I. Hryc-Duda, E. Biss, V. Hajnyj, V. Zozul'ak.

Autori: Mgr. Mária BELEJOVÁ
PhDr. Helena BONDOVÁ
PaedDr. Iveta SVÍTKOVÁ
Koordinátor a recenzent: PaedDr. Renáta SOMOROVÁ